

РОЗДІЛ 10. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА»ANALYSIS OF THE APPROACHES TO THE DEFINITION OF
"FINANCIAL RISKS OF THE ENTERPRISE"

В умовах ринкового середовища функціонування суб'єктів господарювання визначається рядом характеристик. Однією з найважливіших особливостей економіки України у теперішній час є наявність ризиків та невизначеність ситуації. Тому фінансова діяльність підприємства у всіх її формах поєднується з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати його господарської діяльності достатньо висока.

Ключові слова: ризик, фінансовий ризик, чинники фінансових ризиків.

В умовах ринкової середовища функціонування суб'єктів господарювання визначається рядом характеристик. Однією з найважливіших особливостей економіки України в теперішній час є наявність ризиків та невизначеність ситуації. Тому фінансова діяльність підприємства у всіх її формах поєднується з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати його господарської діяльності достатньо висока.

и неопределенность ситуации. Поэтому финансовая деятельность предприятия во всех ее формах сочетается с многочисленными рисками, степень влияния которых на результаты его хозяйственной деятельности достаточно высока.

Ключевые слова: риск, финансовый риск, факторы финансовых рисков.

In a market environment functioning economic entities is determined by several characteristics. One of the major features of the economy in Ukraine now is the presence of risk and uncertainty. Therefore, the financial activities of the company in all its forms combined with numerous risks, the impact of which on the results of its economic activity is high enough.

Key words: risk, financial risk, financial risk factors.

УДК 336.012.23

Серікова А.А.

аспірант кафедри фінансів
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Вступ. Провідним принципом у роботі будь-якого підприємства є прагнення до одержання якомога більшого прибутку, але воно у свою чергу обмежується можливістю зазнати збитків, оскільки у ринковій економіці різко посилюється фактор ризику, що впливає на діяльність підприємства. Ризики, що супроводжують фінансову діяльність підприємства, виділяють в особливу групу ризиків, що мають назву фінансові ризики. Тому критичний аналіз підходів до визначення категорії «фінансовий ризик» є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трактують сутність фінансових ризиків та їхнього місця у системі господарської діяльності підприємства розглядали такі вчені, як Л. Д. Білик, І. Т. Балабанов, О. І. Барановський, О. Д. Василик, К. В. Ізмайлова, Т. М. Ковальчук, Л. А. Лахтіонова, А. М. Поддєрьогін, Р. С. Сайфулін, О. О. Терещенко та ін. Незважаючи на широкий спектр охоплених дослідженнями питань, питання щодо сутності фінансових ризиків підприємства залишаються недостатньо розкритими і потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення наукових підходів до визначення поняття «фінансові ризики підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові ризики мають об'єктивні засади через невизначеність зовнішнього середовища стосовно до підприємства. Зовнішнє середовище містить об'єктивні економічні, соціальні і політичні умови, у рамках яких підприємство проводить свою діяль-

ність. Невизначеність зовнішнього середовища обумовлена тим, що залежить від множини змінних, поведінку яких не завжди можна точно передбачити (пропозиції на товари, кошти, фактори виробництва, багатоваріантність сфер використання капіталів, різноманітність критеріїв переваги інвестування коштів, обмеженість інформації тощо).

У науковій літературі немає однозначності в трактуванні сутності фінансових ризиків та їхнього місця у системі господарської діяльності підприємства.

На думку О. Таран фінансовий ризик – це невід'ємна складова будь-якої фінансової діяльності, яка являє собою неминучі фінансові відносини, що мають різні напрями прояву через виникнення об'єктивно наявної недостатності, неточності або надмірності економічної інформації щодо здійснення певних подій або їхньої випадковості, та обчислюється на підставі оцінки ймовірності втрат унаслідок здійснення під час таких подій деякої господарської діяльності [14].

Науковець С. Давидов пропонує таке визначення фінансового ризику – це ризик, який характеризується ймовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів) у підприємницькій діяльності. У цьому значенні поняття «фінансовий ризик» тотожне поняттю «комерційний (підприємницький) ризик» [6]. Першим недоліком наведеного визначення є те, що ототожнюються поняття, які є назвами класів у межах однієї класифікаційної системи. Другим є те, що поняття фінансових

ресурсів ототожнюється з поняттям грошових коштів, що є принциповою помилкою у розумінні саме фінансових ресурсів.

М. Лапуста дає таке визначення поняттю фінансовий ризик – це ймовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат (зниження очікуваного прибутку, доходу, втрата частини чи всього капіталу) в ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства [12].

Вчений Басовський Л.Е. дає таке визначення фінансових ризиків: «...фінансові ризики як такі, пов'язані із втратою (безпосередньою чи опосередкованою) фінансових ресурсів (реальних коштів). Вони ж у силу різноманітності фінансових відносин теж умовно поділяються ним на два види:

ризик, пов'язані зі зміною купівельної здатності грошей;

ризик, пов'язані із втратою ефекту від капіталовкладень (інвестиційні ризики)» [1, с. 41].

У той же час науковець Станіславчук О.В. розу-

міє ризик «...як економічну категорію, яка являє собою подію, що може відбутися чи не відбутися. У разі настання такої події можливі три економічних результату: негативний (програв, збиток), нульовий, позитивний (виграш, прибуток)» [13].

На думку Терещенко О.: «Фінансові ризики – це, по-перше, небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що розрахований на раціональне використання ресурсів у даній сфері діяльності; по-друге, можливість одержання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком» [15].

Фінансові ризики безпосередньо пов'язані з можливою втратою підприємством достатнього рівня ліквідності та платоспроможності. Так вважає А.В. Череп. За її думкою фінансовий ризик «... це ризик того, що суб'єкт господарювання, який залучив фінансові ресурси, виявиться неспроможним вчасно погасити зобов'язання, строк сплати яких настав, і таким чином може виявитися банкрутом» [17].

Таблиця 1

Змістовний аналіз визначень категорії «Фінансовий ризик»

Автор	Визначення	Коментар
Бороноса В. М. [4]	Фінансовий ризик – це ризик управління фінансовими потоками підприємства, ризик економічної нестабільності, зміни цін на різну сировину, ризики податкової мінімізації.	Розглядає часткові випадки виникнення фінансових ризиків
Бланк І. О. [3]	Фінансовий ризик підприємства представляє собою результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при ймовірності понесення економічного збитку (фінансових втрат) в силу невизначеності умов його реалізації.	Ймовірність понесення економічного збитку в силу невизначеності умов його реалізації
Бриггем Ю., Ерхард М. [5]	Фінансові ризики – це ризики, які виникають в результаті фінансових угод.	Виникає в результаті фінансових угод
Донець Л. І. [6]	Фінансовий ризик – це ризик, що виникає при здійсненні фінансового підприємництва чи фінансових угод, виходячи з того, що у фінансовому підприємстві в ролі товару виступають або валюта, або цінні папери, або кошти.	Виникає при здійсненні фінансових угод
Еш С. М. [8]	Фінансовий ризик – це об'єктивний фактор, зумовлений дією стохастичних причин і чинників, зокрема конфліктністю ситуації прийняття рішень, невизначеністю цілей і наслідків дій, відсутністю повної та об'єктивної інформації щодо процесів, які відбуваються тепер чи відбуватимуться в майбутньому.	Зумовлений невизначеністю цілей і наслідків дій
Крамаренко Г. О. [11]	Фінансовий ризик – це небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що розрахований на раціональне використання ресурсів у даній сфері діяльності; можливість одержання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком.	Небезпека недоодержання доходів
Клименко С.М. [9]	Фінансові ризики – ризики, що передбачають імовірність виникнення втрат фінансових ресурсів у зв'язку з непередбаченими змінами в обсягах, доходності, вартості капіталу, структурі активів та пасивів.	Ймовірність виникнення втрат фінансових ресурсів
Момот Т. В. [9]	Фінансовий ризик – пов'язаний з використанням підприємством джерел капіталу, з його спроможністю своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед різними контрагентами, а також з проведенням операцій на фінансовому ринку.	Пов'язаний з спроможністю виконувати свої зобов'язання
Ченг Ф., Джозеф І. [16]	Фінансовий ризик – ризик того, що компанія не зможе погасити заборгованість і збанкрутує.	Ризик банкрутства
Шелудько В. М. [18]	Фінансовий ризик – це ризик не отримати задовільний фінансовий результат.	Ризик не отримати задовільний фінансовий результат

Видатний науковець та автор багатьох праць у сфері управління ризиком Бланк І.А. притримується думки, що «фінансовий ризик підприємства являє собою результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при ймовірності понесення економічного збитку (фінансових втрат) у силу невизначеності умов його реалізації» [3].

Змістовний аналіз визначень категорії «фінансовий ризик» надано в табл. 1

Таким чином аналіз показав, що більшість авторів і науковців ключовими ознаками поняття «фінансові ризики» вважають вірогідність, невизначеність, втрати, пов'язані з настанням ризикового випадку або імовірність несприятливого відхилення від цілей, для досягнення яких і приймалося певне рішення. Усі вищезазначені характеристики у певній мірі відображають зміст поняття, що аналізується, але вони не зачіпають особливостей даної категорії в умовах ринку, тому що у теперішній час під ризиком, з одного боку все більше розуміють не тільки можливість збитків, а і так само відсутність запланованих і очікуваних позитивних результатів, втрат ресурсів, недоодержання прибутку і небажане відхилення від наміченої мети, а з іншого, і можливості одержання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком. Отже зараз підприємства розглядають ризики, а зокрема, і фінансові ризики не тільки як джерело можливих збитків, а у свою чергу, як можливість отримання додаткового прибутку. Виходячи з цього, фінансові ризики належать до групи спекулятивних ризиків, що у результаті виникнення можуть призвести як до втрат, так і до здобутків.

Отже, дослідивши сутність поняття «фінансовий ризик» та проаналізувавши різні точки зору щодо його визначення, можна запропонувати найбільш точне визначення, що відбиває сутність фінансового ризику: фінансовий ризик – це вид ризику, який виникає у фінансово-економічній діяльності суб'єкта, коли результат або заходи його досягнення відрізняються від встановлених цілей, а отримані відхилення мають вартісний характер.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що у будь-якій господарській діяльності завжди існує небезпека грошових втрат, що впливає зі специфіки тих чи інших господарських операцій. Небезпеку таких втрат виражають собою фінансові ризики. Ризик являє собою дію в надії на позитивний результат. Приймати на себе ризик підприємця змушує невизначеність господарської ситуації, невідомість умов політичної й економічної обстановки і перспектив зміни цих умов. Чим більша

невизначеність господарської ситуації при ухваленні рішення, тим вищий і ступінь ризику.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Басовский Л.Е. Финансовый менеджмент : учебн. / Л.Е. Басовский. – М. : ИНФРА-М, 2013. – 240 с.
2. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхем, М. Эрхард. – Питер, 2009. – 960 с.
3. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.
4. Бороноса В. М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / В. М. Бороноса. – Суми: СумДУ, 2012. – 539 с.
5. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхем, М. Эрхард. – Питер, 2009. – 960 с.
6. Давыдов С. Б. Об оценке инвестиционного риска / С. Б. Давыдов // Бухгалтерский учет. – 2003. – № 4. – С. 15–16.
7. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник / Л. І. Донець. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 312 с.
8. Еш С. М. Фінансовий ринок: навчальний посібник / С. М. Еш. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
9. Клименко С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навчальний посібник / С. М. Клименко, О. С. Дуброва. – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
10. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / Т. В. Момот. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 385 с.
11. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент : підручн. / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 520 с.
12. Лапуста М. Г. Риски в предпринимательской деятельности : учебн. пособ. / М. Г. Лапуста, Л. Г. Шаршукова. – М. : ИИФРА-М, 2008. – 224 с.
13. Станіславчук О. В. Гнучкий контролінг як елемент антикризового управління підприємством / О. В. Станіславчук // Вісник Львівської комерційної академії. – 2014. – № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Ekon/2014_30/49.pdf.
14. Таран О. В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз : навч. посіб. / О. В. Таран. – Х. : Константа, 2014. – 108 с.
15. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ. – 2010. – 412 с.
16. Ченг Ф. Финансы корпораций: теория, методы и практика / Ф. Л. Ченг, Д. И. Финнерти. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 686 с.
17. Череп А. В. Проблеми діагностування загрози банкрутства підприємств / А. В. Череп // Науковий вісник Буквинської державної фінансової академії. – 2013. – № 1 (18). – С. 12–18.
18. Харко А. Ю. Ризики в управлінні фінансовою діяльністю / А. Ю. Харко, В. Ю. Харко // Фінанси України. – 2002. – № 7. – С. 79–84.
19. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник / В. М. Шелудько. – К.: Знання, 2013. – 375 с.